

Tudásalapú társadalom – információs műveltség

Az infokommunikációs technikák és az információs műveltség oktatási szempontból

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 2003. október 16–17-én rendezett konferenciát a fenti címmel Könyves Kálmán körüli székházában. A téma-választást indokolta, hogy a tudásalapú társadalom természeténél fogva legfontosabb feladatai közé sorolja az oktatást, a kutatást és a továbbképzés szükségességét, valamint azok gyakorlati alkalmazását. Az információs és kommunikációs technológia készségszintű ismerete alapvető fontosságú bármely szellemi tevékenység szempontjából, és előfeltétele a folyamatos, egész életen át tartó tanulásnak is. A közoktatás és felsőoktatás területén kialakult új ismeretkör, az információs műveltség bizonyos mértékig magában foglalja a technológia ismeretét is, de a középpontban az emberi tudás és annak felhasználása áll. Az információs műveltség átadása új feladatokat ró az oktatás egészére. Valamennyi oktatott ismeretkörnek részét kell képeznie, de meghatározott anyagrészek önálló stúdiumként is tanítandók. Erre fel kell készíteni a pedagógusjelölteket, a pedagógusokat és az iskolai könyvtárosokat is. A könyvtárostanárok szerepe kulcsfontosságú, mert helyzetükből adódóan ismereteiket az iskolában szélesebb célközönségnek tudják továbbadni.

A konferencia célja az volt, hogy nemzetközi kitekintést adjon arról: a tudásalapú társadalom igényei által létrehívott új műveltségi területek, tanítási és tanulási módszerek hogyan épültek be az oktatásba. Megismertette a résztvevőket különböző külföldi oktatási programokkal, kialakult követelményrendszerekkel, amelyek összevethetők a hazai gyakorlattal. Részletes körképet nyújtott a magyarországi könyvtárosképzésről, tantervekről, különböző oktatási intézmények kezdeményezéséről. A pedagógusképzés számára támpontokat ad az új ismeretek eredményes átadása, készség szintű elsajátíttatása érdekében.

A résztvevőket *Balogh Mihály*, az OPKM főigazgatója köszöntötte. A bevezető előadásban *dr. Borbély Gábor*, az Oktatási Minisztérium főosztályvezetője vázolta az egységesülő európai felsőoktatási térséghez való csatlakozás stratégiáját. A felsőoktatási fejlesztési tervet figyelembe veszi az elmúlt évek magyarországi változásait és jelenlegi helyzetét is: mint a növekvő hallgatólétszám, a részben végrehajtott intézményi integráció, az elkülönült főiskolai és egyetemi képzés fennmaradása. A felsőoktatási fejlesztési stratégia alapvető céljaiban a bolognai nyilatkozathoz illeszkedik. Az új ciklusos képzési szerkezet szerint a felsőoktatási alapképzésre mesterképzés, erre doktori képzés épül. A képzési ciklusokhoz egy-

ségesen meghatározott kreditmennyiségek tartoznak. Az egyes ciklusokban zajló képzések a tantervek kialakításának folyamatában két részre oszlanak: egyrészt a végzettséget eredményező diszciplináris képzési elemekre, másrészt a szakképzettséget nyújtó képzési elemek csoportjára. Így a hallgatók a fokozat megszerzésekor már egy szakképzettséget is birtokolnak. A képzési struktúra átalakításához az oktatásirányítás és -finanszírozás reformja is társul.

A meghívott külföldi előadók az információs műveltség fogalmát és tanítási gyakorlatának tapasztalatait mutatták be. *Peter Genco* (USA), az Iskolai Könyvtárosok Nemzetközi Szövetsége (IASL) elnöke az információs műveltség fogalmát egy egész életen át ívelő tanulási folyamat eredményeként határozta meg. Az információs műveltség a különféle forrásokból származó információk megszerzésének, értékelésének és felhasználásának a képessége. Az információs műveltség tanítása beépül az oktatási rendszerbe az egyéb gondolkodási, tanulási, problémamegoldó készséget, könyvtárhasználati jártasságot fejlesztő tevékenység mellé. Az iskolai könyvtárakban oktatási programokat kell kidolgozni, amelyek biztosítják a hatékony tanulási módszerek és a készség szintű információszerző tevékenységek elsajátítását. Ezek a készségek az élethosszig tartó eredményes tanulás alapfeltételei is. Az iskolai könyvtáros és a teljes iskolai közösség nagyon szoros együttműködése szükséges ahhoz, hogy ezek a programok hatékonyan működhessenek. Az előadó az elmondottakat saját oktatási és szakértői gyakorlatából vett példákkal illusztrálta.

Dr. Horst Dichanz, a Fernuniversität Hagen professzora néhány konkrét példa segítségével mutatta be, hogyan állíthatók az iskolai könyvtárak nevelési-oktatási célok szolgálatába. Részletesen elemezte, milyen pedagógiai és módszertani hatást gyakorol az oktatási folyamatba integrált iskolai könyvtár a tanításra és tanulásra. Kitért a PISA-vizsgálat eredményeire is, hangsúlyozva a szoros összefüggést a tanulók olvasási készsége és egész iskolai teljesítménye között. Az információs technológia fejlődése, a számítógép-használat és a multimédia tananyagok elterjedése átalakította a tanítási-tanulási gyakorlatot, az önálló ismeretszerzés és a csoportmunka nagyobb szerephez jut. Az iskolai könyvtáros fontos partnere a szaktanároknak az oktatási folyamatban. Az információs műveltség megszerzésében az olvasási és könyvtárhasználati szokásoknak meghatározó szerepük van.

Jean-Michel Bazin a franciaországi iskolai könyvtárosképzés jellegzetességeit ismertette. A könyvtárosképzésben a hallgatókat elsősorban információs-dokumentációs tevékenységre készítik fel. Az iskolai könyvtári munka sajátossága az oktatásban való egyre aktívabb részvétel, az iskolai könyvtáros pedagógiai szerepe hangsúlyosabb lett. A hagyományos iskolai tantárgystruktúra kereteibe az információs-kommunikációs technikák tanítása interdiszciplináris jellege miatt nehezen illeszthető be. A tanítási-tanulási stratégiák azonban, éppen az információs-kommunikációs technológia fejlődése következtében, olyan irányba változnak, ami az iskolai könyvtár központi szerepét erősíti.

A következő szekció a külföldi példák után a hazai könyvtárosképzés helyzetét tekintette át, különös figyelmet fordítva az iskolai könyvtárosok képzésére. Az előadók részletesen ismertették az egyes felsőoktatási intézményekben választható szakirányokat, tanterveket, valamint a továbbképzési lehetőségeket. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskoláról *dr. Kovács Mária*, az egri Eszterházy Károly Főiskoláról *dr. Kiss-Tóth Lajos* és *dr. Tóvári Judit*, a debreceni Kölcsey Ferenc

Református Tanítóképző Főiskoláról *dr. Goda Éva*, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karáról *Barátné dr. Hajdu Ágnes* és *Patkósné Hanesz Andrea* előadásában kaphattak a konferencia résztvevői áttekintést az intézmények képzési struktúrájáról, a könyvtárosképzés tananyagáról, a specializációs lehetőségekről és a helyi sajátosságokról.

Az egész napos programot rövid workshop zárta. Peter Genco irányításával a beszélgetésben részt vevők a minőségi iskolai könyvtár kialakításának lehetőségeit, az iskolai könyvtárosok szerepét elemezték. Az eszmecsere a jó hangulatú esti fogadás közben folytatódott.

A konferencia második napja *dr. Skaliczki Judit* előadásával kezdődött, a tudásalapú társadalom érdekében folyó stratégiai fejlesztések ismertetésével. A 2003–2007 közötti időszak könyvtári fejlesztési stratégiájának legfontosabb céljai a felkészülés az Európai Unióhoz történő csatlakozásra, az információhoz és a dokumentumokhoz való hozzáférés biztosítása az esélyegyenlőség és a demokrácia elveinek érvényesítése érdekében, a regionális könyvtári ellátás biztosítása, valamint a könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele. A stratégia jövőképe megfogalmazza: „Az információs társadalom, a tudásalapú társadalom alapintézménye az információt gyűjtő, feltáró és szolgáltató intézmény: a könyvtár.” A gondolatmenetet folytatta *dr. Sebestyén György*, aki előadásában arról beszélt, hogyan alakította át a globális információs társadalom a felsőfokú informatikus-könyvtáros képzést. A könyvtári stratégiával összhangban kell modernizálni a könyvtárosképzés tananyagát is. Hatalmas tematikai és tantárgyi reformra van szükség, jöllehet a tanzék már egy évtizede sikeres résztvevője a TEMPUS-projektnek. A változások leglényegesebb eleme, hogy igyekeznek megfelelni a hazai és nemzetközi munkaerőpiac igényeinek, valamint az EU-csatlakozásból fakadó követelményeknek. *Dr. Csapó Edit* az iskolai könyvtárosok minőségfejlesztési feladatairól szövegezett az Eötvös József Főiskolán szerzett személyes oktatói tapasztalatait is ismertetve; *dr. Harmat Mária* a iskolai könyvtárosok jászberényi főiskolán folyó képzését, *dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi* a debreceni egyetemi könyvtárosképzés könyvtárostanári szakirányát, *Ládi László* az ELTE TFK, *dr. Szerafinné Szabolcsi Ágnes* a Nyíregyházi Főiskola, *Vörös Klára* és *dr. Sonnevend Péter* a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Főiskolai Kar könyvtárosképzését mutatta be.

Tóthné Környei Márta záró szavaiban pillanatfelvételnak nevezte ezt a tanácskozást. A könyvtárosképzés jelenlegi rendszere a felsőoktatási struktúra egészének átalakulásával meg fog változni – ez egy következő konferencia témája lesz.

Az előadások teljes szövege kötet formájában rövidesen megjelenik, *dr. Csík Tibor* és *dr. Celler Zsuzsanna* szerkesztésében, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadásában.

Borostyániné Rákóczi Mária